

To je storil denar, tista moč, ki gre še nad silo meča. Kdor to vé, mu je jasna vsa politika naših „ustavovercev“ in Magjarov od konca do zdaj. Da-si je oboje močno gnala strast in strah pred Slovani, slednjič je odločil vendar-le denar.

Znano je, da je o svojem času po krivdi grofa Beusta prišlo veliko Turškega papirja v naše dežele — vzlasti na Dunaj, kjer je takrat bil bankini „švindelnik“ na najvišji stopinji. Največe dolgove je imela Turčija na Angleškem, zato so jej pa tam že skoro kredit zaprli. Po Beustu je dobila pa kredita v Avstriji in bi ga bila gotovo tudi porabila, če bi med tem ne bila ustaja prekrižala jej poti. Ker gre pri takih državnih posojilih, oziroma zajemih vselej za več milijonov, se prime veliko denarja tudi mešetarjev, ki pa niso kar tako navadni ljudje, ampak utegnejo biti celó ministri in drugi veljaki v državi. Takim ljudem je ustaja prišla tako neprilčno, kakor kmetu dež, kedar ima zrelo žito na polji, zato so na vsa usta bili plat zvoná in klicali ljudi na pomoč — ne ustajnikom, nego Turkom. Pritrkovali so jim drugi, ki so bili že vjeti, ki so imeli že Turške loze; ti so se bali za svoj denar, katerega bi ne dobili več, če bi Turčija propadla, ker za-njo ne bi bilo plačnika. Tudi med temi jih je veliko, ki imajo v politiki veljavo, kajti državni zbor ima veliko udov, in več jih je v zvezi s časniki, ki na Dunaji in v Pešti kujejo javno mnenje.

A ves krik ni pomagal nič, ni vstavil kolesa časa, ki je posebno iz Rusije pridrdralo nad Turčijo in strlo jo popoluoma. Zdaj so Avstrijski Turki stali ob bregu morja, v katerem se je razbila Turška ladija, in gledali, če bi še kaj prišlo na vrh, kar bi se dalo rešiti zá-nje.

Avstrija je šla in rešila iz tega potopa Bosno. „Boljše nekaj, kakor prav nič“ — so si mislili zdaj — „kajti če Avstrija ne mara te dežele, vzela jo bo kdo drug in mi se bomo za svoje denarje in za obljubljeni dobiček pod nosom obrisali.“

Zato je zdaj povsod sijajen protest zoper to, da bi Avstrija Bosno, katero si je, vsaj po večini, pridobila s toliko denarjem in toliko krvijo, prepustila zopet Turčiji, če bi jej dala ta prav svoj „šajn“, ker za tak papir dandanes v Evropi nihče nič več ne dá.

Nam je zadnji kos Avstrijskih politikarjev vsaj toliko všeč, ker se nam ne zdi tako sebičen, kakor so bili vsi prejšnji nagibi; stroške za Bosno ima plačati namreč vse cesarstvo, toraj naj se vdeleži tudi vse cesarstvo koristi, ki bo dohajala Avstriji iz te rodovitne in skoro še deviške dežele.

Mi smo že pred letmi obširneje govorili o zakladih Bosne, koliko jih ima v rudi, v živinoreji, sadjereji, gozdarstvu, posebno pa v kmetijstvu. Koliko polja pa ima še doli obrtnija in trgovina, vélika in mala, koliko druge stroke, po katerih se vleče dobiček od zemlje! Koliko bo vse to dajalo davka, vzlasti če se premisli, da v Bosni ima prostora še najmanj petkrat toliko ljudi, kakor jih je zdaj tam.

O tem, kaj se ima storiti potem za prebivalce, da bo v prvi vrsti treba šol in drugih naprav za izobraževanje naroda, še ne govorimo. Mi konstatiramo le to, da je tudi tukaj premagala denarna stran, da — če Avstrija o sedanji sistemi obdrži Bosno za-se, obdržala jo bo le zavoljo denarja, ki ga je vteknila v to „ustavovercem“ in Magjarom neprijetno podvzetje, h kateremu pa je bila od zunaj primorana.

Govor grofa Hohenwarta.

v adresni debati 4. dne tega meseca.

Treba, da pred vsem drugim objavim prijaznim svojim poslušalcem nekoliko opazek.

Prvotni načrt adrese poslanca Koppa, kakor tudi adresa, ki nam jo odbor predlaga, močno naglašata pomankanje odkritosti od strani vlade, ker ni svojega postopanja poprej razodela. Tega očitanja jaz nečem za sebe, zato hočem odkrito in brezobzirno govoriti, in prosim zbornico za zamero, če bode potreba marsikaj povedati, kar večini ne bode prijetno slišati. Zagotovljeni smete biti, da, ako narejene napake razkrivam, vodi me le pošteno prizadevanje pripomoči, da bi se odpravile.

Ako pregledujem položaj, v katerem se dandanes nahajamo, sili se mi pred vsem jako žalostna prikazen v vid. V vseh izobraženih državah se vidi, da, kedar država dela na vzunaj, molčé viharji znotraj. V takem času ni liberalcev, ni konservativcev, ni centralistov, ni federalistov, in kakor se že sicer posamezne stranke zovejo; takrat so vsi le sinovi ene domovine, in njena velikost, njena veljava na vzunaj, je edina misel, katera vse navdušuje; enkrat začeto se mora izvršiti na slavo domovine do konca. (Bravo!) Al zdaj pogledjte naše domače razmere! Tudi pri nas se je veliko delo na vzunaj začelo; ali prav ali ne prav, o tem bom kasneje govoril. Al delo ni le začeto, temuč od naše zmagovite hrabre armade do polovice dovršeno. Naša je zdaj naloga to dokončati, kar je armada začela (bravo na desni). A namesto z združenimi močmi veliko misel uresničiti, namesto popustiti vse razločke strank in rešiti zastavljeno čast monarhije, vidimo Avstrijsko zbornico poslancev o tej nalogi razkoljeno, raztrgano, da! največo stranko večine vidimo popolnem razdejano. Vidi se, da k „novi napredni stranki“ pride še — nomen et omen — „nova svobodna napredna stranka“. Tako mi na tej desni strani, ki smo složni v zbornico stopili in upali, da bode resnobni položaj zbornico zedinil, vidimo danes, da moramo armadi naši s pesnikom klicati: „le v tvojem taboru je Avstrija.“ (Pravo! na desni.) Da pa je vse z vrhoma polno, tudi ne vidimo na prostorih ministrov nikogar, ki bi bil ustavno upravičen in poklican to veliko akcijo zastopati. (Res je!)

V tacih razmerah je tedaj jako težavno v debato seči. A je še drugih težav, namreč, da se k notranjemu razporu strank pridružuje še nezaupanje zbornice do svojih pooblaščenecv. Z nezaupanjem se gleda na delegaciji, katerih delokrog bi radi pristigili, tako, da se tej instituciji še to malo veljave vzame, kar je ima.

Tako moramo, hvala stranki, katera se je postavila za varuhinjo ustave, in predno smo še eno besedo iz ust vlade slišali, to najvažnejšo debato začeti s pre-nagljičico, ki pa pri najvažnejših vprašanjih v tej zbornici nič novega ni.

Jaz mislim, da je ravno tako naravno kakor stvari primerno, da v vprašanji takem, kakor so zadeve Turških dežel, ki zanimajo že več generacij pozornost Avstrijskih državnikov, se malo ozremo v preteklost in navežemo na stare, izkušene in dobre tendence, katere je imela Avstrijska politika v orientu. Saj nima stanovitno vzdržavanje ene in določene državne ideje nikjer toliko visoke cene, kakor ravno v vnanji politiki. Kateri pa so glavni cilji, ki jih je imela dozdej naša vnanja politika? Na to se navadno dobiva jako površen odgovor. Pravi se: „ohranjenje Turčije“. Da, notri do zadnjih dni se je reklo: da je ohranjenje Turčije ta cilj. Jaz (veselost) pa mislim, da je to čisto krivo mišljenje. Pač je naša diplomacija od početka tega stoletja v tem smislu delala, al ohranjenje Turčije ni bil nikoli in ni mogel biti cilj naše politike; ono je bilo le sredstvo, s katerim smo svoj namen doseči hoteli, in ta cilj je bil v tem, da si ohranimo južno-vzhodnje dežele v mirnem posestvu, in da prekomerno in nevarno raz-

širjenje svojega severovzhodnega sosedu zabranimo. Ta cilj mora še danes tist biti, če prav so morda sredstva druga postala.

Mi smo Turčijo podpirali, dokler je bilo to diplomatično mogoče. Petdeset let, to je, od miru Adrijanopoljskega sem živi Turčija samo vsled skupnega soglasja velikih vlad, živeti jej pustiti. To življenje je moralo nehati v onem trenutku, ko je nehalo ono soglasje velevlasti. Do te katastrofe smo zdaj prišli. Berolinski mir je Turčijo izbrisal iz vrste Evropskih držav. To kar je od nje še ostalo, ni še razdeljeno, ker velevlasti niso še složne med seboj o načinu, kako naj se razdeli. Sultan danes ni drugega nego konkurzni upravitelj tega premoženja. Naj se o Berolinskem kongresu misli, kakor se hoče, naj se rezultat teh posvetovanj hvali ali graja, eno je gotovo: da diplomacija ni bila v stanu katastrofe odvrniti ali odložiti, in Evropsko Turčijo dalje vzdržati. Ta gotovost je bila pa že leta 1870. dobljena. Nobena udeležena oblast ni poskusila Turčije ohraniti. Kjer se je poskušalo, zgodilo se je le, da se je neka šega narodnega prava vršila in da se je čas dobival za sebe priprave delati za katastrofo. Velika izpremema moči v Evropi leta 1870. je pripravila za Turčijo jako zlo položnje. Rusija je videla, da je moment prišel, Turško vprašanje s silo rešiti. Močni sovražnik, Francoska, je bil podrt, slabi prijatelj je postal velikanska Nemčija. Nihče ni mogel dvomiti, da bode Rusija to konstelacijo porabila, tem bolj, ker je Rusija Pariški dogovor, kolikor se je črnega morja tikal, raztrgala in Evropi pred noge vrgla, in s tem izrekla, da je svoje moči zbrala in da je pripravljena, Turško vprašanje s polno težo svoje moči rešiti. Od tega trenutka naprej se ni mogel previden državnik nič več z ohranjenjem Turčije baviti, drugače, če bi bil hotel vojsko z Rusijo začeti. Vsak Avstrijski državnik je moral vedeti, kaj pomeni vojska z Rusijo. To bi bilo pomenilo, Evropsko občno vojsko razplamtiti. V občni Evropejski vojski pa bi bili imeli mi vsakako z več, nego samo enim sovražnikom in na več bojiščih bojevati se. V tem boji za „status quo“ Turški bili bi mi svoj lastni „status quo“ na vago dejali, če tudi v poštev ne jemljemo nesreče, katero bi bila prinesla taka vojska čez našo domovino, ki v sredini leži, — če se ne spominjamo finančnih žrtev, ki bi jih bila ta vojska nam naložila. Le z zadovoljstvom konstatiram, da ta ideja ni bila v tej zbornici sprejeta. A nastopila je nova ideja, ideja popolne nemarnosti, dokler se ne bi naše meje od te vojske doteknile. Povsod, kjer se misli državniško, bilo je prepričanje gotovo, da se mora Avstrija pri novih stvarjenjih v jugozapadu v lastnem interesu aktivno udeležiti.

(Kon. prih.)

Mnogovrstne novice.

* *Dunajski trgovci so za aneksijo Bosne in Hercegovine objavili pismo, v katerem — nasproti nemškemu ustavovercem in pa Magjaronom — povdarjajo veliko korist, da Avstrija iz gospodarskih ozirih obdrži ti privojkovani in čudovito blagodarjeni deželi, za katere je bilo toliko krvi prelite in toliko milijonov žrtvovanih. Mi trgovci in obrtniki — pravijo v tem pismu — ki največ plačujemo za državne potrebe, čutimo breme sedanje in daljne zasede, a vendar nam to breme nikakor ni preveliko, ker vidimo vprihodnje velike koristi od pridobitve teh dežel.*

* *V malo loterijo so preteklo leto ljudje nesli 21 milijonov in 703.628 goldinarjev, iz nje pa so nazaj dobili za dobitke 11 milijonov in 624.508 gold. — Po takem se kaže, da je ljudstvo zgubilo 10 milijonov in*

79.120 gold., ki so v žepu države ostali. A vendar je ljudstvo še zmirom tako slepo, da krvave svoje groše nosi v loterijo!

Obraavnave deželnih zborov.

Deželni zbor Kranjski.

(Debata o šolski postavi.)

(Dalje.)

Tudi poslanec Lašan od nasprotne stranke je govoril zoper postavo, katera hoče mestu Ljubljanskemu vzeti pravico imenovanja učiteljev, ter nasvetoval, naj se vrne šolskemu odseku v resnejši pretres.

Poslanec dr. pl. Schrey silovito zagovarja postavo ter povdarja, da duhovenstvo se mora popolno odpraviti od šol. Ljubljansko mesto izgubilo bode sicer pravico imenovanja učiteljev, al dobilo bode zato zastopnika v deželnem šolskem svetu.

Poslanec Pfeifer v jedernatem govoru spodbija postavo. Že precej po zadnjih volitvah — pravi — so nemškutarski časniki naznanjali, kako bode sedanja večina v deželnem zboru morala postopati proti narodni stranki, da našim občinam vzame še to mrvice avtonomije in svobode in jih potisne pod kruti jarem birokratizma, ki je varuh ustavovercev. Kakor da bi nasprotna stranka čutila, da jej kmalu poteče čas gospodstva, porabi vsak trenutek, da bi si vendar zagotovila existenco. Kako se take peticije, kakor je una učiteljske konference, delajo in kako podpisi za-nje dobivajo in kako se na to pritiska, zato le jeden slučaj. Ko se zadnjih volitev za deželni zbor nista hotela udeležiti dva učitelja, zažugal jima je okrajni glavar: „dokler bodem jaz okrajni glavar, postala ne bodeta nikdar nikoli nadučitelja“. (Čujte!) Očita se ljudstvu, da ni samostalno, a čudno bi ne bilo to, kajti gosposka v vsako malenkost utika svoj nos, — še celo v privatne zadeve. Nekateri okrajni glavarji (klici: Vesteneck!) hočejo, da se jim vsi ljudski zastopniki uklanjajo; če ne, niso sposobni, odstraniti jih in nastaviti pokorne kreature. (Klici: dobro!) Škoda za čas in denar, če se avtonomni zastopniki voliti morajo po ukazu okrajnih glavarjev, raje naj se vse izroči birokraciji. Pregled predložene postave priča, da je vredna njenega stvarnika in velicega reformatorja (smeh), kateri odpraviti hoče sitno kontrolo pomnoženega krajnega in okrajnega šolskega sveta, kateri ljudstvu hoče vzeti ves vpliv pri imenovanju učiteljev. Če vlada in vladni organi v ljudstvu ne vidijo drugega, ko davkoplačevalca in vojaka, naj za ljudstvo vsaj kaj storé, kedar je v stiskah! (Dobro!) Kdo je poslal sinove in reditelje našega ljudstva v boj? Vlada! Kdo pa skrbi za ostale družine? Ubogo ljudstvo, „misera contribuens plebs“, ki milodare pobira po ubogi deželi. Poroč. Vesteneck je omenil, da se pri krajnih šolskih svetih ne nahaja taka nepristranost, kakoršna je pri imenovanju učiteljev potrebna. Provociran po tem ne bodem zamolčal slučaja, ki v čudnem svitu ilustrira tako hvalisano nepristranost vladnih organov. Za neko učiteljsko službo oglasilo se je mnogo prositeljev; pri dotični seji okrajnega šolskega sveta pokazalo se je očividno, da je bil eden izmed prositeljev v posebni milosti vladnega zastopnika, kajti protekcija segala je tako daleč, da se vladni organ v strmenje vseh navzočih še nad tem ni spodtikal, ko je nek ud šolskega sveta pokazal dopis c. k. okrajne sodnije, ki je dotičnega prositelja imela na sumu ponarejanja spričeval. (Čujte, čujte!) Govornik nadaljuje, da §. 12. načrtane postave stavi krajni šolski

nopravnost vseh stanov in vér, manj davkov za kristjane, vpeljavo hrvatske upravne sisteme in hrvatsko-srbski jezik kot edini uradni jezik, dalje pa tudi to zahteva, da nihče ne more v Bosni in Hercegovini uradne službe dobiti, kdor ni zmožen hrvatsko-srbskega ali vsaj českega ali slovenskega jezika. Da bi dosedanji turški uradniki v službah ostali, o tem noče baron Filipovič ne besedice slišati zato, ker se ná nje prav nič zanašati ni mogoče.

Filipoviču nasproti pa grof Andrassy hoče, da ostanejo turške postave in turški uradniki, uradni jezik pa naj bode hrvatsko-srbski in pa turški jezik; vrh tega pa Andrasyeva upravna osnova tudi prednost daje mohamedancem, posebno v kmetijskih zadevah.

Kakor gori navedeni časnik poroča, noče baron Filipovič ne za las odstopiti od svojih predlogov; če bi se vendar to zgodilo, odstopi on in z njim hočejo službe zapustiti vsi uradniki, katere je on v Bosno poklical. Neka posebna komisija pod vodstvom grofa Andrassyja bode tedaj zdaj v Budapešti pretresala Filipovičeve predloge. V ta svét je pozvan tudi hrvatski podžupan Vladimir Mazuranič kot poslanec barona Filipoviča. Vrh tega pa pride k temu posvetovanju še cesarjev generaladjutant baron Beck, ki je bil zadnji čas po naukazu Nj. veličanstva v Bosni in Hercegovini, da komisiji navaja svoje opazke. Potem se sme še le pričakovati, kaj da se bode sklenilo v tej zadevi.

Da bodo Turkom prijazni Magjari in drugi poslanci v Budapešti vse žile napeli, podreti Filipovičeve predloge, je gotovo. Upajmo, da na merodajnem mestu se uničijo vse nasprotne zapletke.

Govor grofa Hohenwarta.

v adresni debati 4. dne tega meseca.

(Konec.)

Vsaka druga nova stvaritev v južnih deželah bi nas bila morda za zmirom od orijenta odrezala in nas prav nevarno od jadranskega morja odstranila. Klic „Italia irredente“ je jasen kazaj s prstom za to, kaj pomeni posest Bosne in Hercegovine za naše pomorske obale. Zasedenje teh dežel po Avstrijski armadi je torej politično popolnem opravičeno. Celó oni pasivitetni politikarji naj bi pač videli, da je naša dalmatinska in hrvatska meja že tačas, ko je Turška oblast lomila se, v nevarnosti bila. Staro pravilo taktike je, da je večidel najboljša defenziva ta, če se prestopi k ofenzivi. Posedenje teh dežel je bila taka ofenziva, ki smo jo za svojo brambo morali narediti. Vsi dokazi, ki se iz male omike ljudstva onih deželá izvajajo, nimajo nikakoršnega pomena. Mi ne moremo izbirati, kaj bomo zasedli; mi ne moremo kake Belgije zasesti. Natura in geografična lega nam je ukazovala. Meni se zdi, da bi naši, še malo slabi in colnega varstva potrebni obrtniji s pridobljenjem bogate dežele slabo ustregli — al da je v njenem interesu, če svoje delovanje raztegne na novo deželo, katera se more pod pametno upravo narediti za mnogo obrtnijskih izdelkov potrebna in konsuma zmožna.

Glavni ugovor, ki se od nasprotne strani zoper okupacijo izreka, izvaja se s stališča slabih financ. Politika grofa Andrassyja nas financijalno uničuje. Vi veste, gospoda, da stranka, katere ud sem jaz, je vedno se za najostrejšo varčnost potegovala, in ko bi bila ta stranka zmagala, ne bi se bilo potrosilo mnogo milijonov. Al tukaj, kjer varčnost stavlja najvažnejše državne interese v nevarnost, bila bi na napačnem mestu.

Jaz mislim, da ravno ona stranka, ki je tako dolgo milijone dovoljevala, da je nekatera falirana železniška podvzetja, da, celó posamezne fabriške in trgovske firme podpirala, je najmanj poklicana, tam pridigovati varčnost, kjer velja staro svetovno hišo Avstrijo kot Evropsko velevlast ohraniti. (Prav dobro! na desni.) Malo let še le je preteklo, da je večina te zbornice za take firme znamenit znesek 80 milijonov votirala. In danes, ko se blizo enaka svota potrebuje za vzdržavanje moči monarhije, danes hočete odgovorjati: „mi nimamo denarja!“

Jaz občudujem pogum onih, kateri si upajo tirjati od vladarja, naj svoj podpis na kongresne akte oporeče, — ki se drznejo naši armadi pri njeni vrnitvi, potem, ko je hrabra največje ovire premogla, ko smo žrtvovali krv in blago domovine, reči: vi se niste borili za domovino, nego za Turškega gospodarja (oporekanje na levi), kateri vas je v infamni okrožnici na velevlasti imenoval neusmiljeno divjo druhal! Občudujem pogum teh gospodov, kakor sem že dejal, a ne zavidam jih za-nj. (Klici: prav dobro!)

Ako je naše finančno stanje res tako slabo, potem tega ni zakrivilo zasédenje Bosne, nego slabo gospodarstvo zadnjih let. (Odobranje na desni.)

Kaj pa je doslej storil finančni odsek? Tam sedé isti gospodje na istih prostorih, kateri so že skoraj privatna lastnina postali ustavoverne stranke; se li oni gospodje nikdar niso domislili, da bode nastopil čas, ko bode Avstrija primorana razviti svojo moč, in da se mora skrbeti za ta čas? Jaz pozivljam ta odsek, naj odvrne od sebe hudo očitanje, katero zadeva ravno njega: da se namreč sè sredstvi ni varno ravnalo. Naše finance so istinito v slabem stanju, a tako slabe vendar še niso, kakor se jih naslikati trudite.

Ne more se dvomiti, da bi se bil dal naš budget tako zmanjšati, da bi se dobile svote za okupacijo vsaj do malega. A naš položaj nas opominja, da se moramo zediniti. Podajmo si roke, zidajmo most onim, ki še niso v državnem zboru. Lahko ste potem preverjeni, da vas bode patrijotizem narodov krepko podpiral, ter bode radovoljno začasne težke žrtve prevzel, ki ne bodo za zmirom. Ako boste krenili na ta pot, koristili boste Avstriji več kakor na vsakem družem potu.

Po vsem, kar sem povedal, moram zasedanje Bosne odobriti, a dostaviti moram, da ne morem odobriti načina, po katerem se je to uvedlo. Po mojem mnenju bila je to osodepolna napaka, da se ono ni že prej storilo, kar se je pozneje zgodilo. (Odobranje na desni.) Bil je čas, ko bi bila naša beseda, podprta s par divizijami armade, naši politiki dala polno veljavo. Res, da se je pozneje to tudi doseglo, a zahvaliti se moramo za to armadi, a ne politiki. (Živahno odobranje na desni.)

Še bolj pa, kakor to zamudo, obžalujem načelo, pod katerem smo zasedli turško deželo in katero ne morem drugače imenovati kakor sekvestriranje tuje vlade, češ, da ona slabo gospodari. Kaj tacega bi se po mojih mislih ne smelo nikdar zgoditi.

Že več desetletij je na Turškem tako stanje, kakoršnega nobena država ob svojih mejah trpeti ne more in katero bi nam moralo dati že večkrat povoda za vmešavanje. Mi smo imeli pravico red narediti v onih deželah sè silo svojega orožja ter zajamčiti, da se tako stanje več ne povrne, katero jamstvo bi pak našli le v stalni okupaciji. (Prav res!) Ako smo pa ta čas zamudili, potem bi pa bili našemu pravu morali dobiti veljavo na Berolinskem kongresu; posebnih nasprotovanj bi tam ne bili našli, ker se je naše pravo in naš interes strinjal z občno Evropskim interesom. Na mesto

tega prevzeli smo pa Evropski mandat, o katerem niti ne vemo, kdaj bode dovršen in kdaj se preneha. S tem, da smo prevzeli mandat, napravili smo tako zmedeno stanje stvari, da je skoro pravno vprašanje: kdo je v zasedenih deželah vladar, ali Njih veličanstvo naš cesar, ali pa sultan?

Vprašam vas, zakaj neki smo čakali? Kaj je vlado napotilo, da je zavrgla naše pravo in naredila to nejasno situacijo? Izvanjsko časopistvo odgovorilo je prav dobro na to vprašanje, ko je reklo, da je naša vnanja politika nasledek naše notranje politike. (Odobranje na desni.) Med tem, ko je vendar jasno, da združuje Avstrija nemški, slavjanski, magjarski in romanski narod, da je njen, tudi Evropi blagotvorni poklic ravno ta, da bi združila razne narode v eno skupno celoto, se je pa v zadnjih letih neumno poskušalo politiko delati ravno po nasprotnih principih. Kar ni bilo nemško ali magjarsko, smatralo se je za sovražnika države (dobro! na desni); iz tega sledilo je prav pravilno to, da se je pomnoženje slovanstva odbijalo, zato se je že naprej smatralo zasedenje Bosne kot napad na vladajočo (nemško) stranko, zato se je tudi trdilo, da svobodna ustavna Avstrija prav nič ne vé, kaj da bi pričela z novo pridobljenima deželama. (Smeh.) Od tod izvira ona politika, ki nam svetuje, križem roke držati in tako dolgo čakati, dokler se kak sovražnik ne loti naših mej; to pa — se ve da — ne pomeni nič drugega kakor to, da bi Avstrija nehala biti velika država zato, da nemška stranka ostane velika mogočnica. Takega zahtevanja pa ni mogla odobriti še strankarska sedanja vlada ne, da tudi svoje stranke ni mogla pregovoriti, da bi za njo hodila. Saj je ona že davno vodstvo izgubila. V takem slučaju pravega ustavnega sredstva, namreč razpuščenja državnega zbora, ni mogla rabiti iz vzrokov, katerih mi ni treba natanko pojasnovati. Vendar je morala zasedo pričeti, ako ni hotela, da bi jo kedaj dala zgodovina na obtožno klop. Iskati je tedaj morala sredstev, katera bi jej dopuščala v dejanje stopiti, pa ne tako, da bi kar naravnost delala zoper svojo lastno stranko. Siliti se je morala pustiti po viši sili v akcijo. S tem je pa nastalo ono osodno odlašanje, zato stopiti je moral Evropski mandat na mesto naše pravice. (Prav dobro! na desni.) Če pa vprašam: kdo je v tem slučaju največ zakrivil? moram odgovoriti: notranja politika. Ona je, katera bi se morala v prvi vrsti obtožiti, in ministerstvu za vnanje stvari moram le očitati, da je tej njegovo delavnost toliko ovirajoči politiki zmirom in zmirom bilo pokorni sluga. (Odobranje na desni.)

Zdaj se ve da stopa kviško bivša vladna stranka in toži, da vlada ni odkritosrčno delala. Dovolite mi, gospôda, da postavim tej tožbi endogodek nasproti. Morda se morejo še nekateri gospodje spominjati, da sem moral že enkrat vladi očitati nepravilnost njenih sredstev. Odgovorilo se mi je tačas z ministerske klopi, da v politiki odločuje le vspeh. Vi, gospodje izmed večine, vi nimate pravice, danes to zametavati, kar ste mi takrat odobraval. (Dobro! na desni.) Ako vam vlada, opiraje se na 60 milijonni kredit, danes na vaše pritožbe odgovarja: „v politiki odločuje le vspeh“, potem morate spokorjeni na prsa trkati in priznati: „mea maxima culpa!“ (Veselost.) Mi pa, gospoda moja, mi na tej strani ostanemo dosledni; mi ovega načela nikoli nismo odobraval in ga tudi danes ne odobrujemo, čeravno se sklada z našimi željami. Dovolili smo mi 60 milijonni kredit prav za ta cilj, za katerega se je bil porabil; zato danes tudi nimamo vzroka pritoževati se. Minister vnanjih stvari nam je s to akcijo izpolnil še neko veliko važnejšo obljubo. Na ono interpelacijo,

iz katere je razvila se orijentna debata v tej hiši, odgovoril nam je minister, da današnja politika ne potrebuje opravičenja v enostransko narodnem smislu. To besedo je minister za vnanje stvari tudi izpolnil. Akcija ni niti nemška, niti slovanska, niti magjarska; ona je vendar enkrat Avstrijska. (Odobranje na desni.) Minister je razvil črno-rumeno zastavo, in to je v naših očéh velika zasluga, katero moramo tem bolj ceniti, ker že dolga leta nismo več videli te zastave. (Dobro! dobro! na desni.)

Gospôda moja! S tem sem pri kraji s svojim govorom; le malo besedi moram še izpregovoriti o predloženem adresnem načrtu samem. Adresa ni nič drugega, nego cela rajda golih nikavnic. Zastonj iščem besede v njej, katera bi izražala mnenje, kako naj bi se ravnala orientna politika. Adresa na Nj. veličanstvo, katera v tem momentu nič drugega povedati ne zna, kakor da graja formalne pogoške v vladnem postopanju in konečno zaveka: „strah nas je!“ — taka adresa, gospoda moja, nikakor ni vredna, da v imenu ljudskega zastopa gre pred cesarja. Strgajte ta papir, gospoda moja, in naredite adresno, v kateri Nj. veličanstvu izjavite, da je zbornica pripravljena ono obljubo izpolniti, katera se je dala v imenu Avstrije, ako bi stalo to tudi velikih žrtv. Pristavite pa tudi, kar je vaše notranje prepričanje, da se ne morejo stvari na tak način dalje se vršiti, — recite, da le zadovoljni narodi radi žrtvujejo. (Dobro! dobro!) Zato je prvi in najnujnejši nalog vlade, da naredi mir v notranjem. Vladi odkrito recite, da ste pripravljeni take predloge sprejeti ter iti za inicijativo vlade, ki bode pravična vsem narodom. Ako se hočete do tacega dejanja ohrabriti, potem vam ne bode nikdo zanikaval, da ne stojite na vrhuncu situacije, potem boste tudi na konci svojega delovanja novo boljše dobo vpeljali in si s tem v srcih hvaležnih narodov, pa tudi v listinah zgodovine postavili spominek, ki bode dalje trpel, kakor spominek iz bronca ali kamenja!

Književne novosti.

* *Hrvatski dom*. Zabavnik Hrvatske omladine za godinu 1878. Izdalo ga djačko društvo „Hrvatski Dom“ na 1. Hrvatskom sveučilištu. Godina III. V Zagrebu. Tiskom dioničke tiskare. 1878. (V mali 8°. 251 strani. S sliko Dušan Kotura.)

Rodoljuba, ki ima srce za naše vrle brate na jugu, mora veseliti 3. zvezek tega almanaha, kateri kaže lep napredek med Hrvatsko omladino. V omenjenem almanahu se nahajajo poleg družbenih naznanil tudi spisi podučne in zabavne vsebine v lepi, dovršeni obliki, zlasti posebne cene se nam vidijo pesmi Gj. Bujhera, J. Kamenara in Milke Pogačičeve. Izvrstno pisana je dalje povest R. Jorgovaničeva: „Čovjek bez srca“, in temeljito sta sestavljena spis D. Gruberja: „Nekoliko godina borbe Hrvata sa Turci“, in literarno-zgodovinska studija Iv. Miletića: „Hrvati od Gaja do godine 1850.“ Dobrodejno sklepa knjigo Žalidrugov životopis Dušan Kotura. — Vrli južni bratje naši, živeli!
J. Charpentier.

Obraznave deželnih zborov.

Deželni zbor Kranjski.

(Debata o šolski postavi.)

Bistvo jedernatega govora poslanca Kluna bilo je to: „Dostokrat smo morali — je rekel — slišati na naši (levi) strani očitane, da smo šoli neprijazni ali celo